

Paul Sporken. *Die Sorge um den kranken Menschen. Grundlagen einer neuen medizinischen Ethik*. Düsseldorf 1977 ss. 284.

W ostatnich latach obserwuje się coraz bardziej rosnące zapotrzebowanie na literaturę z zakresu etyki lekarskiej. Każda nowa pozycja z tej dziedziny witana jest z żywym zainteresowaniem tych wszystkich, którzy chcą jak najlepiej wypełnić swoją posługę ludziom chorym i chcą również w swej działalności być w zgodzie z normami moralnymi. Bardzo szybki rozwój technik medycznych, śmiałe eksperymenty lekarskie, wywołują nie tylko podziw i fascynację dla geniusza człowieka, ale również wiele niepokojów, obaw i trwożnych pytań o przyszłość rodzaju ludzkiego.

Na wiele pytań o charakterze etyczno-lekarskim można znaleźć odpowiedź w książce Paula Sporkena, której wydanie niemieckie ukazało się staraniem wydawnictwa Patmos (oryginał w języku niemieckim nosi tytuł *Ethiek en Ge-*

zondheidszorg i ukazał się również w 1977 r.).

Przyznać należy, że kwalifikacje autora upoważniają go do napisania tej książki w sposób wiarygodny. P. Sporken, urodzony w 1927 r., studiował filozofię i teologię. Przez 12 lat był profesorem teologii moralnej, a przez 4 lata dyrektorem Centrum Doksztalcenia Pastoralnego na Uniwersytecie w Nijmegen. Od 1973 r. kieruje Instytutem Podnoszenia Kwalifikacji dla lekarzy, personelu szpitalnego i asystentów społecznych przy uniwersytecie w Maastricht, a od 1974 roku jest również profesorem etyki lekarskiej na wydziale lekarskim tegoż uniwersytetu.

Jak wyjaśnia sam Sporken we wstępie do swej książki, jego poprzednia praca z tego samego zakresu pt. *Darf die Medizin, was sie kann?* w znacznej mierze się zdezaktualizowała i nie warto jej wydawać na nowo, zbyt wiele bowiem

wymagałaby zmian. Należało więc opracować nową książkę, która miałaby, choć częściowo, charakter podręcznika etyki lekarskiej.

W rozdziałach początkowych zajmuje się sprawami metodologicznymi i próbuje przedstawić definicję, cele i założenia współczesnej etyki troski o zdrowie (s. 13-60). Następnie, przechodząc do zagadnień bardziej szczegółowych, stara się wykazać, że troska o zdrowie jest sprawą tak jednostki, jak i społeczeństwa. Szczególnie ważnym zagadnieniem jest istota relacji lekarz—pacjent. Sporcken podkreśla, że istotą tej relacji powinna być współpraca, jako obustronny wyraz poszanowania ludzkiej godności. Dobru tej współpracy ma służyć informacja, której otrzymanie jest tak dla lekarza, jak i pacjenta prawem i obowiązkiem. Sporcken omawia ten problem szczegółowo, mówi o roli informacji (s. 64-65), granicach uprawnienia do jej otrzymania (s. 65-66), sposobach informowania i uświadamiania (s. 66-69), by zakończyć te rozważania sprawą tajemnicy lekarskiej (s. 74-80) i stwierdzeniem, że do spraw informacji powróci jeszcze przy omawianiu problemu pomocy w umierraniu.

Cenną niewątpliwie zaletą książki jest ustawienie ogólnej problematyki troski o zdrowie w kontekście społecznym (s. 81-102). Zdrowie jest wielką wartością społeczną i istnieje tak prawnie, jak i etycznie zagwarantowany obowiązek jego ochrony (s. 100).

Zastanawiając się nad kwestią fundamentalnej i unifikacyjnej zasady etyki lekarskiej, Sporcken dochodzi do wniosku, że taką zasadą jest szacunek dla życia ludzkiego (s. 103-109). W związku z tym omawia on problem początku życia ludzkiego (s. 110-118) i przytacza tu najróżniejsze opinie w tym względzie (od chwili poczęcia, przez oznaczony punkt czasowy ciąży, do określonej chwili po urodzeniu, np. 6 tygodni po — s. 111).

Głęboko związana z problemami etycznymi życia ludzkiego i jego początków

jest eugenika (s. 119-133), jak i wykroczenie przeciw ludzkiemu życiu, jakim jest przerywanie ciąży (s. 134-152). Zatrzymując się nad tą ostatnią sprawą Sporcken stara się przedstawić stanowiska Kościołów chrześcijańskich (s. 138-139) i Kościoła katolickiego (s. 139-142) wobec przerywania ciąży oraz wylicza wszystkie tzw. wskazania za przerwaniem, a mianowicie: lekarskie, psychiatryczne, psychospołeczne, społeczne i eugeniczne (s. 143-146). Podkreślając moralną odpowiedzialność za decyzję przerwania ciąży, uwypukla szczególnie społeczną odpowiedzialność różnych grup ludzkich (s. 149). Kończąc rozważania tych ważnych problemów, Sporcken omawia również krótko to wszystko, co jest na marginesie między zapobieganiem a przerwaniem ciąży (s. 153-157).

To, że w czasach obecnych sprawy płci zajmują wiele miejsca w rozlicznych rozważaniach, wydaje się rzeczą oczywistą i nie wymagającą dowodzenia. Wszystkie problemy ze sprawą seksu związane zajmują poczesne miejsce w pracy Sporckena. Omawia więc on kolejno: problem odpowiedzialności człowieka za swą płciowość (s. 158-167), normy etyki seksualnej (s. 168-173) i niektóre problemy szczegółowe, jak np. homoseksualizm.

Bardzo dyskutowanym problemem jest sterylizacja, którą nawet próbuje się niekiedy stosować pod przymusem lub jako środek represyjny. Sporcken zajmuje więc jako moralista stanowisko wartościujące wobec wszystkich zagadnień z tym związanych (s. 178-182).

Ze sprawą płciowości i płodności człowieka styka się jeszcze czytelnik książki Sporckena przy omawianiu kwestii sztucznego zapłodnienia (s. 183-191) i zmiany płci (s. 192-195).

Na dużo większą uwagę zasługują jednak dopiero następne rozdziały książki Sporckena. Omawiane są w nich bowiem tak delikatne i złożone problemy, jak stosunek etyki lekarskiej do naukowego eksperymentu lekarskiego i jego aplikacji w praktyce (s. 196-202). Wydaje się,

że ten problem został potraktowany przez Sporkena zbyt ogólnikowo, ale płynnie to może z chęci podręcznikowego podejścia do tych spraw.

Zbyt mało też miejsca zajmuje tak ważna społecznie kwestia, jak narkomania czy ogólna lekomania (s. 203-214), choć ten brak nadrabia omówieniem obowiązku pomocy dla narkomanów (s. 213-214).

Problemem, który dopiero od niedawna pobudził uwagę wielu lekarzy, psychologów czy socjologów, jest sprawa umierania i śmierci. Tym właśnie zajmuje się Sporken w części końcowej swej książki. Jest to w pewnym sensie skrótowo powtórzenie tego, co ukazało się w osobnej pracy Sporkena, wydanej pod tytułem *Umgang mit Sterbenden* (po raz pierwszy w 1973 r. przez to samo wydawnictwo, co obecnie).

Sporken powtarza więc tu najważniejsze swe przemyślenia, starając się pozostać w konwencji podręcznikowej. Porusza więc kolejno problem końca życia, reanimacji (s. 215-226), samobójstwa (s. 227-231), przeszczepiania organów (s. 232-239) i tzw. pomocy w umieraniu (s. 240-249) oraz eutanazji (s. 250-268).

Z wyliczonych zagadnień na uwagę czytelnika — i to pilną — zasługują szczególnie te dwa ostatnie.

Oceniając ogólnie całą książkę Sporkena, należałoby przede wszystkim wyrazić autorowi wielką wdzięczność za odważne, a zarazem rzeczowe i poprawne doktrynalnie, podejście do tych tak skomplikowanych problemów. Różnorodność tematyczna, wytłumaczalna charakterem pracy, jest jednak jej pewnym mankamentem. Pobieźnie zostały potraktowane tak ważne sprawy, jak np. moralne aspekty eksperymentu czy inżynierii genetycznej.

Nieadekwatny jest również — i to z wielu względów — niemiecki tytuł książki: *Die Sorge um den kranken Menschen*. Jest bowiem zbyt wąski w stosunku do treści zawartej, a podtytuł tylko częściowo precyzuje temat: *Grundlagen einer neuen medizinischen Ethik* i jest jakby mimowolną próbą usensacyjnienia książki, gdyż ta nowa etyka lekarska stara się dobrze trzymać tradycyjnego nurtu etyki lekarskiej, co jest niewątpliwą jej zaletą.

Książka Sporkena jest pozycją cenną, wzbogacającą literaturę z zakresu etyki lekarskiej i należałoby sobie życzyć, by i na polskim rynku wydawniczym podobne pozycje mogły się znaleźć.

Ks. Władysław Gwóźdź